

РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.1

Володимир Козленко

Мережа приватних шкіл «Креативна міжнародна дитяча школа» м. Київ

ORCID ID 0000-0002-0542-2064

DOI 10.24139/2312-5993/2023.07/075-084

СТАНОВЛЕННЯ ПРОЄКТОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ООНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

У статті розкрито теоретичні засади проектної діяльності та проектного методу та особливості їх застосування у процесі підготовки фахівців у закладі вищої освіти.

Ми виходили з того, що проектна діяльність – це інтегративна система, орієнтована на послідовне поетапне вирішення професійних завдань і досягнення прогнозованих продуктів.

Ефективність реалізації цієї системи буде досягнуто на основі професійного діяльнісного супроводу проектної діяльності інформаційними ресурсами та технологіями.

Стаття присвячена обґрунтуванню цієї інтеграційної системи. Проаналізовано тенденції впровадження інформаційних технологій у сучасне суспільство та наголошено на їх значущості для формування проектної компетентності майбутніх фахівців.

***Ключові слова:** майбутній фахівець, проектна компетентність, інформаційна культура, інформаційні технології.*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство активно розширює сферу використання інформаційних технологій. Низка сучасних дослідників дійшли висновку, що у світі відбулася глобальна інформаційна революція, яка торкнулася всіх сфер життя держави і населення: економіки, політики, охорони здоров'я, освіти тощо. Людина оточена інформацією завжди і скрізь. Тому вважаємо за потрібне розглянути це явище як якийсь соціокультурний феномен.

Інформація використовується для створення знакових систем, її визначають у зв'язку із засобами, що беруть участь у її виробництві, обробці, розповсюдженні, зберіганні та видачі. Головна характеристика інформації визначається через її властивості – поширеність, невичерпність, авторське право та широкі можливості її функціонування у соціумі, вибірковість, зростання цінності інформації в міру її практичного застосування та ін. (Haleta, Fursykova, Kozlenko, Habelko, Radchenko, 2022).

Розглядаючи інформацію у цьому аспекті можна дійти невітнішого висновку, що суспільство неспроможні існувати й

функціонувати без інформації. Становлення людини як соціальної істоти передбачало дедалі більшого зростання ролі інформації. Використання інформації у спілкуванні для людей сприяє як кращому взаєморозумінню між індивідами, так й узгодженню дій людей задля досягнення соціально значимих цілей. Фундамент інформаційного суспільства визначається зміною соціального статусу інформації: від простого до технологічного впливу на саму інформацію, знання впливає саме на знання, отримуючи нову інформацію.

Аналіз актуальних досліджень. Проблему розвитку фахових компетентностей у майбутніх фахівців висвітлювали у своїх працях: Я. Абсалямова, А. Алексюк, В. Воронцова, В. Гриньова, І. Зязюн, І. Костікова, В. Кузь, В. Олійник, І. Підласий, О. Пехота, С. Сисоєва, І. Сотниченко та ін.

Різним асе Заїр-Бека, І. Колесникової, С. Писаревої, В. Радіонова, В. Ченобитова. Проблеми соціально-культурного проектування, які можна розглядати як світоглядну й технологічну основу цілого ряду професій соціально-педагогічної й культурологічної спрямованості, досліджуються в працях Е. Орлової, В. Глазичева, Т. Дрідзе, О. Маркова, Л. Когана, О. Яницького. Питання організації навчання за методом проектів розкриваються в працях таких учених, як Д. Дьюї, У. Кілпатрик, Е. Коллінгс, Л. Левін, С. Шацький. На сучасному етапі варіанти використання методу проектів висвітлюються в працях В. Гузеєва, Є. Полат, Г. Селевка. Як самостійна система навчання й спосіб пізнання учнями соціуму цей метод представлений у працях П. Лернера, Дж. Піта, М. Павлової, М. Гуревича, В. Симоненка, І. Сасової, М. Романовської, О. Фураєвої. Багатоаспектному феномену проектної культури присвячені праці І. Колесникової, О. Маркова, В. Радіонова, Ю. Фильчакової, В. Ченобитова. Проблему формування проектної культури висвітлено в дисертаціях Ю. Вєсьолової, І. Ісламбекової, Т. Карпинської, Л. Филімонюк.

Аналіз праць видатних науковців (А. Маслоу, Ж. Піаже, В. Франкл, К. Роджерс, Е. Фромм, М. Хайдеггер, К. Ясперс та ін.) дозволив виділити їх концептуальні положення, які можуть бути використані як теоретична основа процесу формування проектної компетентності майбутніх фахівців.

Сьогодні інформація стала провідним чинником соціально-економічного, політико-правового й духовно-культурного розвитку сучасного суспільства. Інформаційно-комунікаційні технології все

більше впливають на різні сфери життя, науки, освіти. Природно також і те, що при якісно нових перетвореннях у суспільному житті, що зумовлені процесом інформатизації, актуалізовано питання про особливості інтеграції особистості в соціальну систему.

Досліджували проблему становлення особистості в інформаційному суспільстві Т. Еріксен, М. Кастельс, Е. Тоффлер та ін.

Проблеми формування інформаційної культури особистості в освітньому середовищі знайшли відображення у дисертаційних дослідженнях останніх років, зокрема, теоретико-прикладні аспекти формування інформаційної культури у процесі фахової підготовки розкрито у працях: Т. Бабенко, Г. Вишинської, О. Глушак, О. Значенко, В. Кириленко, А. Клименко, А. Коломієць, О. Повідайчик та ін.

Важливо відмітити, що поставлена проблема є надзвичайно актуальна, недостатньо вивчена, оскільки проєктна діяльність вимагає здатності працювати в команді, спілкуватися з колегами та іншими учасниками освітнього процесу.

Мета статті – розкрити особливості становлення проєктної компетентності в умовах оновлення інформаційної культури суспільства.

Методи дослідження. Для вирішення поставленої мети було використано такі методи дослідження: теоретичні: аналіз педагогічної літератури, нормативних документів, матеріали періодичних видань із теми дослідження; структурно-логічний аналіз та систематизація; зіставлення різних поглядів на проблему; узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Розвиток суспільства – процес складний та багатофакторний, цей процес можна розглядати в економічному, політичному, соціальному та культурному аспектах. Але в якому б аспекті ми не розглядали історію суспільства, одним із основних факторів його розвитку є інформація – отримання, аналіз, використання.

Отже, інформація впливає на всі сфери життя людей і в цьому ракурсі вона оцінюється як найважливіший соціальний феномен суспільства, який у зв'язку з цим цілком природно називати інформаційним суспільством.

Незважаючи на деякі негативні моменти, процес розвитку суспільства неможливий без зростання процесів збереження, накопичення та передачі. Культура, володіючи здатністю концентрувати у собі матеріальні та духовні цінності низки поколінь, сприяє накопиченню дедалі більшого обсягу знань про будову світу, створюючи нові можливості його освоєння. Сучасні дослідники

культури сходяться у розумінні її багатофункціональності та складної структури. У науковій літературі в переліку інших функцій культури обов'язково виділяється інформаційна, яка полягає в тому, що культура, являє собою складну знакову систему, є часто єдиним засобом передачі соціального досвіду від покоління до покоління. Дуже тісно з інформаційною пов'язані пізнавальна та аксіологічна функції, тому не випадково культуру вважають соціальною пам'яттю людства (Ivashchenko, Habelko, Haleta, 2021).

Розуміння культури як інформаційного процесу включає такі елементи, як творчість, передача інформації, її засвоєння (чи переробка).

Наведене вище дозволяє стверджувати, що освоєння інформації людиною представляє найважливіше питання освіти індивіда. Породження людиною нового знання, розробка соціально значущих інтелектуальних чи матеріальних продуктів є процесом входження особистості в інформаційний простір, що відкриває широкі можливості для подальшої творчості та розвитку індивіда та функціонування культури, адекватної інформаційній культурі сучасного суспільства.

Ми вважаємо, що інформаційну культуру необхідно розглядати і як соціокультурний феномен, і як феномен технологічний.

Якщо розглядати інформаційну культуру в соціокультурному аспекті під час підготовки фахівця, це елемент загальної культури людства, засіб формування світового культурного співтовариства та створення світового інформаційного простору. Це своєрідна готовність до освоєння нового способу життя на базі використання інформації, що, на нашу думку, має знайти відображення у сучасних професійних стандартах різних спеціалістів.

Технологічний аспект передбачає знаходження оптимальних способів роботи майбутніх фахівців, зі знаками, інформацією та подання їх людині для вирішення різноманітних завдань, зберігання, переробки та передачі інформації. У даному аспекті інформаційна культура включає знання всіх наук, досягнення яких потрібні для успішної інформаційної діяльності і сприяє формуванню умінь цілеспрямованої роботи з інформацією для її використання в практичних цілях.

Як було зазначено вище, домінуючою тенденцією подальшого розвитку сучасного суспільства є перехід від індустріального суспільства до інформаційного. У такому суспільстві об'єктами та результатами праці населення стануть інформаційні ресурси та наукові знання. Інформатизація освіти є однією з найважливіших умов

успішного розвитку процесів інформатизації суспільства, оскільки саме у сфері освіти йде підготовка фахівців, які не лише формують нове інформаційне середовище суспільства, але яким також належить самим жити та працювати у цьому новому середовищі.

Інформатизація освіти – як наслідок, і як стимул розвитку нових інформаційних технологій, оскільки вона сприяє прискореному соціально-економічному розвитку суспільства загалом. Крім того, інформатизація освіти є тривалим процесом, який пов'язаний не тільки з розвитком необхідної матеріально-технічної бази системи освіти. Його головні проблеми пов'язані з підготовкою навчально-методичних комплексів нового покоління та формуванням принципово нової культури педагогічної праці.

Аналіз наведених у цьому дослідженні визначень поняття інформаційна культура (Ivashchenko, Habelko, Naleta, 2021) дозволяє зробити висновок про присутність практично у кожному з них компонента, пов'язаного з проектною діяльністю. У цьому полягає необхідність формування проектної компетентності, що забезпечує входження майбутніх фахівців у інформаційне суспільство і є здатністю творчо осмислити матеріал і вміло перенести їх у професійну галузь.

У нашому дослідженні проектна компетентність відповідає вимогам метапредметного підходу в освіті, який відповідає наступним ознакам:

– новий тип пізнання не обмежується лише інформаційними можливостями одного навчального предмета, але взаємодіє із сукупністю різних навчальних дисциплін у рамках проектною діяльністю. Він полягає у розумінні механізму навчання та конкретних технологій застосування цих механізмів, що використовується для отримання метазнань шляхом адаптації електронного навчання та його інтелектуального усвідомлення для проектною діяльності;

– для успішної професійної адаптації випускник закладу вищої освіти повинен мати сформовані мета компетентності як спосіб мислення, за яким осмислюються та створюються нові методики отримання знань на основі інтеграції інноваційної та проектною діяльності.

Істотними ознаками, якими володіють мета компетентності є спрямованість на вирішення нових завдань, узагальнений характер, прояв в умовах, що змінюються, орієнтованість на особистість.

Сучасна орієнтація освіти на формування проектною компетентності як готовності людини до діяльності та спілкування

передбачає створення дидактичних та психологічних умов, в яких той, хто навчається, може проявити не лише інтелектуальну та пізнавальну активність, а й особистісну соціальну позицію, свою індивідуальність, виявити себе як суб'єкт навчання. Створити такі умови допомагає проєктний метод.

Спостереження показали, що далеко не кожен студент сьогодні має впевненість у тому, що він зуміє у своїй професійній діяльності продуктивно користуватися апаратно-програмними засобами, базами даних, технологіями збору, накопичення, передачі інформації, засобами доступу до глобальних інформаційних ресурсів. Крім того, недостатньо розроблені критерії, які дозволять діагностувати рівень сформованості проєктної компетентності майбутнього фахівця.

У процесі формування проєктної компетентності майбутнього фахівця вирішується низка завдань:

1. Виявлення структури та реалізація змісту досліджуваного феномена. Формування проєктної компетентності повинно мати місце не тільки при освоєнні дисциплін природничого циклу, але і за рахунок додаткових годин, наприклад, у межах курсу на вибір або факультативного курсу. Взаємодія педагога та у межах даних факультативних курсів передбачає створення соціально значимого проєкту, тобто. організацію проєктної діяльності.

2. Посилення професійної спрямованості через створення інформаційно-освітнього середовища.

Досвід науково-дослідної та проєктної діяльності, накопичений студентами в період навчання у закладі вищої освіти, природно буде перенесений у професійну діяльність. У зв'язку з цим одним із завдань вищої професійної освіти є необхідність побудови у ЗВО інформаційного середовища, його ефективне функціонування з включенням до цієї діяльності студентів. Інформаційне середовище вузу – це поле діяльності всіх суб'єктів освітнього процесу (викладачів, колективів кафедр, лабораторій, студентів, адміністрації) (Kulish, Radul, Haleta, Filonenko, Karikh, 2020).

1. Включення студентів до проєктної діяльності протягом усього періоду навчання.

Використання методу проєктів та інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє сформувавши вміння діяти та мислити самостійно, нести відповідальність за свої дії та рішення. За допомогою цього методу студенти як отримують певну суму знань, так і навчаються

здобувати ці знання самостійно, користуватися ними на вирішення різноманітних завдань у подальшій професійній діяльності.

2. Оцінка ефективності процесу формування проєктної компетентності майбутнього фахівця.

Про ефективність роботи можна судити з того, наскільки майбутні фахівці готові до освоєння нових програмних засобів, наскільки грамотно вони працюють з інформацією, як розвинене у них вміння використовувати засоби інформаційних та комунікаційних технологій для управлінської роботи, наскільки самостійні та ефективні, з точки зору обраної професії. Рішення ними приймаються. Не менш важливим показником стають комунікативні вміння: бути контактними в різних соціальних групах, вміти працювати в групі в різних сферах, запобігаючи конфліктним ситуаціям або вміло виходячи з них.

Наразі відповідно до фундаментальної та спеціальної підготовки майбутніх фахівців стандарти визначають вимоги до випускника закладу вищої освіти з урахуванням включення його до діяльності, спрямованої на вирішення професійних завдань. Це передбачає наявність науково обґрунтованого комплексу знань, умінь та навичок, у тому числі проєктних, пов'язаних із проведенням різноманітних пошуків.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, перехід сучасного суспільства до інформаційної парадигми свого розвитку висуває як одне з основних завдань – розвиток інтегративних здібностей майбутніх фахівців щодо використання інформаційних технологій у проєктній діяльності.

Провідним фактором освітньої політики є потреба суспільства у кваліфікованих фахівцях, які володіють сучасним арсеналом засобів та методів інформатики.

Системна реалізація цієї потреби можлива за допомогою інтеграції інформаційної та проєктної компоненти у професійну освіту майбутнього фахівця, навчання його оперативному пошуку та обробці актуальної інформації, вміння застосовувати інформаційні технології у всіх сферах діяльності. Сьогодні недостатньо самостійно освоювати та накопичувати інформацію. Для вільної орієнтації у великому інформаційному потоці, використання інформаційних ресурсів у вирішенні проєктних завдань майбутньому фахівцю необхідно володіти іншим, вищим рівнем інформаційної підготовки.

Виникає потреба формування та розвитку інтегративної проєктної компетентності у майбутнього фахівця, яка передбачає врахування наступних дидактичних умов:

- інтеграція методичної, інформаційної та проєктної діяльності в єдину дидактичну систему;
- включення до структури проєктної діяльності етапів вирішення професійних завдань на основі інформаційних технологій;
- реалізація інтерактивної можливості щодо здійснення збору, обробки, трансляції та тиражування інформації;
- подання навчального матеріалу засобами анімації, відео та ін.;
- проєктування модульних програм, технічних та аудіовізуальних засобів навчання, що зумовлюють єдність методичної, інформаційної та предметної областей підготовки.

У цьому випадку професійна підготовка майбутніх фахівців має забезпечити оволодіння знаннями, вміннями, навичками, практикою вирішення певного кола соціально-професійних завдань засобами нових інформаційних технологій, і навіть вміння вдосконалювати свої знання та досвід у професійної галузі, тобто йдеться про розвиток проєктної компетентності фахівця.

Проєктна компетентність фахівця в умовах інформатизації суспільства вказує на рівень оволодіння та використання інформації в розробці та реалізації конкретного проєкту та включає:

- знання та застосування оптимальних способів пошуку та зберігання інформації в сучасних інформаційних потоках;
- володіння навичками роботи з різними видами комп'ютерної інформації;
- вміння презентувати та транслювати інформацію, у тому числі, в інтернет;
- володіння навичками використання комп'ютерних та інтернет-технологій у конкретному проєкті з урахуванням його специфіки.

У даний час існує проблема теоретико-методологічного та дидактичного супроводу впровадження в освітній процес інформаційних технологій. Окремі питання використання в освітньому процесі інформаційних технологій висвітлюються здебільшого у рамках психолого-педагогічних робіт, де розглядаються питання, пов'язані з особливостями використання інформаційних технологій школярами, студентами та викладачами. Наслідком цього є недостатність розробки теоретичного та методичного супроводу процесу формування та

розвитку проектної компетентності майбутніх спеціалістів за умов оновлення інформаційної культури суспільства. Половина респондентів визначили рівень вже наявної в них проектної компетентності як нормативний рівень, що характеризується наявністю мінімуму знань, умінь та навичок застосування інформаційних технологій, відсутністю зовнішніх мотивів для їх освоєння. Третя частина респондентів вважає, що має внутрішню мотивацію, розуміє свої сильні та слабкі сторони у сфері інформатизації та необхідні професійно важливі якості та здібності. Однак, як показало дослідження, випускник закладу вищої освіти повинен мати більш високий рівень сформованості проектної компетентності. Для його підвищення, на думку учасників опитування, потрібна «зовнішня» мотивація, яка є готовністю до зусиль задля досягнення мети, орієнтованістю на кар'єрні та фінансові успіхи. Виділено також «мотивація досягнення», яка орієнтує на успіх, прагнення проявити себе, підвищення потреби у пізнанні нового та розширення сфери діяльності та спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

- Ivashchenko, B., Habelko, O., & Haleta, Y. (2021). Development of information culture of a teacher in the conditions of distance learning. *Pedagogy and Education Management Review*, (1), 49–56. <https://doi.org/10.36690/2733-2039-2021-1-49>
- Kulish, A., Radul, V., Haleta, Ya., Filonenko, O., & Karikh, I. (2020). The Newest Digital Technologies in Education and The Prospects of Their Implementation in Ukraine. *Propósitos Y Representaciones*, 8(SPE2), e684. <https://doi.org/10.20511/pyr2020.v8nSPE2.684>
- Haleta, Y., Fursykova, T., Kozlenko, V., Habelko, O., Radchenko, M. (2022). Man of the information society: problems of formation and development. *Cuest. Políticas*, 40, 75, 483-497. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4075.29>
- Haleta, Y. et al. (2023). Formation of Project Culture in Future Teachers. *Revista de la universidad del zulia*. 3ª época. Año 14, 41, 526-536. <https://doi.org/10.46925//rdluz.41.29>
- Галета, Я. (2018). *Розвиток соціальної зрілості майбутнього вчителя в умовах оновлення інформаційної культури суспільства*. Дис... д.пед.н.: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Черкаси. (Haleta, Y. (2018). *The development of the social maturity of the future teacher in the conditions of updating the information culture of society*. Diss. Doctor of Pedagogy Science: 13.00. 04 – theory and methodology of professional education. Cherkasy).
- Фурман, А. (2018). Метатеоретична мозаїка життя свідомості. *Психологія і суспільство*. 3, 4, 13-50. (Furman, A. (2018). *Metatheoretical mosaic of the life of consciousness*. *Psychology and society*. 3, 4, 13-50).

SUMMARY

Kozlenko Volodymyr. Establishment of project competence future specialist in conditions update of society's information culture.

The article reveals the theoretical principles of project activity and the project method and the peculiarities of their application in the process of training specialists in a higher education institution.

To solve the set goal, the following research methods were used: theoretical: analysis of pedagogical literature, normative documents, materials of periodicals on the research topic; structural-logical analysis and systematization; comparison of different views on the problem; generalization.

We assumed that project activity is an integrative system focused on the consistent step-by-step solution of professional tasks and the achievement of projected products.

The effectiveness of the implementation of this system will be achieved on the basis of professional activity support of the project activity with information resources and technologies.

The article is devoted to the justification of this integration system. The trends in the introduction of information technologies into modern society are analyzed and their importance for the formation of project competence of future specialists is emphasized.

It became clear that today it is not enough to learn and accumulate information on your own. For free orientation in a large information flow, the use of information resources in solving project tasks, the future specialist needs to have a different, higher level of information training. It was established that the project competence of a specialist in the conditions of informatization of society indicates the level of mastery and use of information in the development and implementation of a specific project and includes: knowledge and application of optimal methods of searching and storing information in modern information flows; mastering the skills of working with various types of computer information; the ability to present and broadcast information, including on the Internet; mastering the skills of using computer and Internet technologies in a specific project, taking into account its specifics.

Key words: future specialist, project competence, information culture, information technologies.

УДК 377:005.342-053.6:159.955.1]37.04

Валерій Орлов

Інститут професійної освіти НАПН України

ORCID ID 0000-0002-1843-390X

DOI 10.24139/2312-5993/2023.07/084-098

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

У статті загаломізовано необхідність кардинальних змін і запровадження новітніх методологічних підходів до вирішення проблем підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності у закладах освіти. Аргументовано доведено, що в умовах сьогодення класична освітня парадигма, яка має відтворювальний характер і зорієнтована, переважно, на репродуктивне знання, практично вичерпала себе й не задовольняє запити сучасного суспільства. Така парадигма підготовки майбутніх фахівців